

ST. PAUL DAIRY

EUROOPA KOHTU OTSUS (esimene koda)

28. aprill 2005 *

Kohtuasjas C-104/03,

mille esemeks on 3. juuni 1971. aasta protokolli alusel 27. septembri 1968. aasta konventsiooni kohtualluvuse ja kohtuotsuste täitmise kohta tsiviil- ja kaubandus-
asjades Euroopa Kohtus tõlgendamise kohta *Gerechtshof te Amsterdam'i* (Madal-
maad) 12. detsembri 2002. aasta otsusega esitatud eelotsusetaotlus, mis saabus
Euroopa Kohtusse 6. märtsil 2003, menetluses

St. Paul Dairy Industries NV

versus

Unibel Exser BVBA

EUROOPA KOHUS (esimene koda),

koosseisus: koja esimees P. Jann (ettekandja) kohtunikud N. Colneric,
J. N. Cunha Rodrigues, M. Ilešić ja E. Levits,

kohtujurist: D. Ruiz-Jarabo Colomer,
kohtusekretär: vanemametnik M.-F. Contet,

* Kohtumenetluse keel: hollandi.

arvestades kirjalikus menetluses ja 14. juuli 2004. aasta kohtuistungil esitatut,

arvestades märkusi, mille esitasid:

- St. Paul Dairy Industries NV, esindaja: *advocaat* R. M. A. Lensen,
- Unibel Exser BVBA, esindaja: *advocaat* I. P. de Groot,
- Saksamaa valitsus, esindaja: R. Wagner,
- Ühendkuningriigi valitsus, esindaja: K. Manji, keda abistas *barrister* M. T. Ward,
- Euroopa Ühenduste Komisjon, esindajad: E. Manhaeve ja A.-M. Rouchaud-Joët,

olles 9. septembri 2004. aasta kohtuistungil ära kuulanud kohtujuristi ettepaneku,

on teinud järgmise

otsuse

¹ Eelotsusetaotluses käsitletakse 27. septembri 1968. aasta konventsiooni kohtualluvuse ja kohtuotsuste täitmise kohta tsiviil- ja kaubandusajades (EÜT 1972, L 299,

lk 32), mida on muudetud 9. oktoobri 1978. aasta konventsiooniga Taani Kuningriigi, Iirimaa ning Suurbritannia ja Põhja-Iiri Ühendkuningriigi ühinemise kohta (EÜT L 304, lk 1 ja — muudetud redaktsioonis — lk 77), 25. oktoobri 1982. aasta konventsiooniga Kreeka Vabariigi ühinemise kohta (EÜT L 388, lk 1), 26. mai 1989. aasta konventsiooniga Hispaania Kuningriigi ja Portugali Vabariigi ühinemise kohta (EÜT L 285, lk 1) ja 29. novembri 1996. aasta konventsiooniga Austria Vabariigi, Soome Vabariigi ja Rootsi Kuningriigi ühinemise kohta, artikli 24 tõlgendamist (EÜT 1997, C 15, lk 1; edaspidi „konventsioon”).

- 2 Taotlus esitati St. Paul Dairy Industries NV (edaspidi „St. Paul Dairy”) ja Unibel Exser BVBA (edaspidi „Unibel”), mõlemate asukoht Belgia, vahelise kohtuvaidluse raames Madalmaades elava tunnistaja ülekuulamise kohta.

Õiguslik raamistik

Brüsseli konventsioon

- 3 Konventsiooni artiklis 24 on sätestatud:

„Osalisriigi kohtute kaudu võib taotleda selliseid ajutisi meetmeid, sealhulgas kaitsemeetmeid, mis on selle riigi seadustega ette nähtud, isegi juhul, kui asja sisuliseks arutamiseks on pädev teise osalisriigi kohus.”

Siseriiklik õigus

- 4 Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering'i (Madalmaade tsiviilmenetluse koodeks, edaspidi „WBR”) artikli 186 lõikes 1 on sätestatud, et neil juhtudel, kui seadusega on tõendina lubatud tunnistaja ütlus, võib kohus huvitatud isiku taotlusel anda enne kohtuasja algatamist korralduse tunnistaja esialgseks ülekuulamiseks.

Menetlus põhikohtuasjas ja eelotsuse küsimused

- 5 Unibeli taotlusel andis Rechtbank te Haarlem (Madalmaad) 23. aprilli 2002. aasta määrusega korralduse Madalmaades elava tunnistaja esialgseks ülekuulamiseks.
- 6 St. Paul Dairy esitas selle määruse suhtes edasikaebuse Gerechtshof te Amsterdam'ile, väites et Madalmaade kohtunik ei ole pädev Unibeli taotluse üle otsustama.
- 7 Unibeli ja St. Paul Dairy vahelise vaidluse asjaolude kohta on eelotsusetaotluses märgitud, et on tuvastatud, et mõlemad pooled on asutatud Belgias, et põhikohtuasjas vaidluse all olev õigussuhe tuleb lahendada Belgia õiguse kohaselt, et asjas on pädev otsust langetama Belgia kohtunik ning et sama hagi esemega ei ole algatatud ühtegi kohtuasja ei Madalmaades ega Belgias.

8 Nendel asjaoludel otsustas Gerechtshof te Amsterdam menetluse peatada ning esitada Euroopa Kohtule järgmised eelotsuse küsimused:

1. Kas [WBR-i] artiklis 186 ja järgnevates artiklites ette nähtud „tunnistajate ülekuulamine enne kohtuasja algatamist” kuulub Brüsseli konventsiooni kohaldamisalasse, arvestades ka seda, et eelnimetatud artiklites sätestatu peaks võimaldama tunnistajaid üle kuulata võimalikult ruttu pärast vaidlusaluste asjaolude toimumist ning takistama tõendite kaduma minemist, kuid samuti ja eelkõige võimaldama isikutel, kes võivad tulevikus algatatavast tsiviilkohtumenetlusest olla huvitatud — nendeks on isik kes kaalub hagi esitamist, isik, kes ootab, et tema vastu esitataks hagi või isik, kel on kohtuasjas muu huvi — saada selgust faktiliste asjaolude suhtes (mida nad võib-olla isegi täpselt ei tea) selleks, et nad suudaksid oma olukorda paremini hinnata, eelkõige selles osas, et teada, kelle vastu tuleks hagi esitada?
2. Kui vastus esimesele küsimusele on jaatav, kas sellisel juhul on tegemist meetmega Brüsseli konventsiooni artikli 24 tähenduses?

Eelotsuse küsimused

- 9 Eelotsusetaotluse esitanud kohtu küsimused, mida tuleks käsitleda koos, on sisuliselt suunatud sellele, kas taotlused tunnistaja ülekuulamiseks enne selle kohtuasja algatamist, mis võimaldaks taotluse esitajal hinnata asjas menetluse algatamise mõttekust, kuuluvad konventsiooni kohaldamisalasse kui ajutised või kaitsemeetmed artikli 24 mõttes.

- 10 Eelnevalt tuleb märkida, et konventsiooni artiklit 24 ajutiste või kaitsemeetmete kohta saab kohaldada ainult valdkondades, mis kuuluvad konventsiooni kohaldamisalasse, nagu see on sätestatud konventsiooni artiklis 1 (27. märtsi 1979. aasta otsus kohtuasjas 143/78: De Cavel, EKL 1979, lk 1055, punkt 9; 31. märtsi 1982. aasta otsus kohtuasjas 25/81: C. H. W., EKL 1982, lk 1189, punkt 12, ja 17. novembri 1998. aasta otsus kohtuasjas C-391/95: Van Uden, EKL 1998, lk I-7091, punkt 30). Seega on eelotsusetaotluse esitanud kohtu ülesanne kontrollida, kas see on nii ka põhikohtuasjas.
- 11 Konventsiooni artikli 24 kohaselt on lubatud konventsiooni osalisriigi kohtute kaudu taotleda ajutisi või kaitsemeetmeid isegi juhul, kui see kohus pole asja sisuliseks arutamiseks pädev. Seega on selles sättes ette nähtud erand konventsiooni üldisest pädevuse süsteemist ning seda tuleb tõlgendada kitsendavalt.
- 12 Konventsiooni artiklis 24 sätestatud erandlik pädevus peaks ära hoidma selle, et pooled kannataksid kahju igale rahvusvahelisele menetlusele omase pika menetlusaaja tõttu.
- 13 Selle eesmärgi kohaselt tuleb konventsiooni artikli 24 mõttes „ajutiste või kaitsemeetmete” all mõista meetmeid, mis konventsiooni kohaldamisalasse kuuluvates valdkondades aitavad säilitada olemasolevat faktilist või õiguslikku olukorda, et tagada õigusi, mille tunnustamist taotletakse muuhulgas põhikohtuasja lahendamiseks pädevas kohtus (26. märtsi 1992. aasta otsus kohtuasjas C-261/90: Reichert ja Kockler, EKL 1992, lk I-2149, punkt 34, ja eespool viidatud otsus kohtuasjas Van Uden, punkt 37).

- 14 Selliste meetmete rakendamine nõuab kohtult lisaks erilisele ettevaatusele konkreetsete asjaolude, mille suhtes meede peab tulemusi andma, põhjalikku tundmist. Üldiselt peab meetme rakendamine sõltuma tingimustest, mis tagavad meetmete ajutise või siis kaitse-eesmärgi (21. mai 1980. aasta otsus kohtuasjas 125/79: Denilauler; EKL 1980, lk 1553, punkt 15, ja eespool viidatud otsus kohtuasjas Van Uden, punkt 38).
- 15 Taotletava meetmega, st ühe osalisriigi territooriumil elava tunnistaja ülekuulamisega selle osalisriigi kohtu poolt, tehakse käesoleva põhikohtuasja jaoks kindlaks asjaolud, millest võib sõltuda otsus tulevases kohtuasjas, mille menetlemiseks oleks pädev teise osalisriigi kohus.
- 16 Eelotsusetaotlusest nähtub, et meetmed, mille rakendamine asjaomase osalisriigi õiguse kohaselt ei sõltu ühestki erilisest tingimusest, peavad taotluse esitajal võimaldama hinnata hagi võimaliku esitamise mõttekust, sellise hagi põhjendatust ning väidete asjakohasust, mida selle raames võidakse esitada.
- 17 Kuna peale taotleja huvi hinnata asjas menetluse algatamise mõttekust puudub igasugune muu õigustus, tuleb tuvastada, et käesolevas põhikohtuasjas taotletud meede ei ole kooskõlas konventsiooni artiklis 24 sätestatud eesmärgiga, mis on ära toodud käesoleva kohtuotsuse punktides 12 ja 13.

- 18 Tuleb märkida, et sellise meetme kohaldamist võiks kergesti kasutada selleks, et tõendite kogumise staadiumis eirata konventsiooni artiklites 2 ja 5–18 sätestatud pädevusnorme.
- 19 Õiguskindluse põhimõte, mis on üks konventsiooni eesmärkidest, nõuab aga, et selliseid pädevusnorme nagu konventsiooni artiklit 24, milles on sätestatud erand konventsiooni artiklis 2 ettenähtud konventsiooni üldisest põhimõttest, tuleb tõlgendada selliselt, et tavapäraselt ettevaatlikul kostjal oleks võimalik mõistlikult ette näha, millises kohtus, mis ei ole tema elukohariigi kohus, peaks ta oma huve kohtumenetluses kaitsma (vt selle kohta 28. septembri 1999. aasta otsus kohtuasjas C-440/97: GIE Groupe Concorde jt, EKL 1999, lk I-6307, punktid 23 ja 24, 19. veebruari 2002. aasta otsus kohtuasjas C-256/00: Besix, EKL 2002, lk I-1699, punkt 24, ja 1. märtsi 2005. aasta otsus kohtuasjas C-281/02: Owusu, EKL 2005, lk I-1383, punktid 38–40).
- 20 Sellise meetme kohaldamine nagu põhikohtuasjas vaidlusalune meede võib kaasa tuua ka sama õigussuhte arutamiseks pädevate kohtute paljususe, mis on vastuolus konventsiooni eesmärkidega (20. märtsi 1997. aasta otsus kohtuasjas C-295/95: Farrell, EKL 1997, lk I-1683, punkt 13).
- 21 Kuigi käesoleva otsuse punktides 18 ja 20 kirjeldatud tagajärjed on konventsiooni artikli 24 kohaldamisele omased, on nad õigustatud ainult juhul, kui taotletav meede vastab selle artikli eesmärgile.

- 22 Nagu käesoleva kohtuotsuse punktis 17 tuvastatud, ei ole see nii käesolevas põhikohtuasjas.
- 23 Lisaks võib sellist tunnistaja ülekuulamise taotlust kasutada teatud asjaoludel, nagu seda on käesoleva põhikohtuasja asjaolud, vahendina selleks, et mitte alluda normidele, mis kehtivad, samadel tagatistel ning sama mõjuga kõigi sellele kohtule alluvate isikute suhtes, ühe osalisriigi kohtu taotluse, et teise osalisriigi kohus koguks tõendeid, edastamisel ja rahuldamisel (vt ka nõukogu 28. mai 2001. aasta määrus (EÜ) nr 1206/2001 liikmesriikide kohtute vahelise koostöö kohta tõendite kogumisel tsiviil- ja kaubandusajades (EÜT L 174, lk 1; ELT eriväljaanne 19/04, lk 121)).
- 24 Need kaalutlused on piisavad välistamaks, et meede, mille eesmärk on võimaldada taotluse esitajal hinnata võimaliku kohtuvaidluse edu- või riskivõimalusi, kvalifitseeruks konventsiooni artikli 24 mõttes ajutiste või kaitsemeetmetena.
- 25 Seega tuleb eelotsuse küsimustele vastata, et konventsiooni artiklit 24 tuleb tõlgendada selliselt, et meede, millega antakse korraldus tunnistaja ülekuulamiseks eesmärgiga, et see võimaldaks taotluse esitajal hinnata hagi võimaliku esitamise mõttekust, sellise hagi põhjendatust ning väidete asjakohasust, mida selle raames võidakse esitada, ei kuulu „ajutiste või kaitsemeetmete” alla.

Kohtukulud

- 26 Kuna põhikohtuasja poolte jaoks on käesolev menetlus eelotsusetaotluse esitanud kohtus poolelioleva asja üks staadium, otsustab kohtukulude jaotuse siseriiklik kohus. Euroopa Kohtule märkuste esitamisega seotud kulusid, v.a poolte kohtukulud, ei hüvitata.

Esitatud põhjendustest lähtudes Euroopa Kohus (esimene koda) otsustab:

27. septembri 1968. aasta konventsiooni kohtualluvuse ja kohtuotsuste täitmise kohta tsiviil- ja kaubandusajades, mida on muudetud 9. oktoobri 1978. aasta konventsiooniga Taani Kuningriigi, Iirimaa ning Suurbritannia ja Põhja-Iiri Ühendkuningriigi ühinemise kohta, 25. oktoobri 1982. aasta konventsiooniga Kreeka Vabariigi ühinemise kohta, 26. mai 1989. aasta konventsiooniga Hispaania Kuningriigi ja Portugali Vabariigi ühinemise kohta ja 29. novembri 1996. aasta konventsiooniga Austria Vabariigi, Soome Vabariigi ja Rootsi Kuningriigi ühinemise kohta, artiklit 24 tuleb tõlgendada selliselt, et meede, millega antakse korraldus tunnistaja ülekuulamiseks eesmärgiga, et see võimaldaks taotluse esitajal hinnata hagi võimaliku esitamise mõttekust, sellise hagi põhjendatust ning väidete asjakohasust, mida selle raames võidakse esitada, ei kuulu „ajutiste või kaitsemeetmete” alla.

Allkirjad